

DEMOGRAFİK FAKTÖRLERİN VERGİ AFFINA BAKIŞ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: TRAKYA BÖLGESİNDE TİCARİ KAZANÇ ELDE EDEN YÜKÜMLÜLERE YÖNELİK BİR UYGULAMA¹

Doç. Dr. Selçuk İPEK*
Yrd. Doç. Dr. Erkan AKTAŞ**
İlknur KAYNAR***

ÖZET

Yükümlülerin vergiyi bir yük olarak algulamaları vergi kayıp ve kaçaklarının artmasına neden olan önemli unsurlardan biridir. Devlet, azalan gelirini telafi etmek amacıyla vergi aflarına başvurmakta ve bu durum vergi aflarını önemli bir uygulama haline getirmektedir. Vergi affı uygulamasının başarısını etkileyen en önemli unsurlardan biri ise yükümlülerin vergi aflarına bakışlarıdır. Çünkü vergi aflarına bakışın olumsuz oluşu sonucunda vergi kayıp ve kaçaklarının arttığı yapılan birçok çalışmada belirtilen önemli noktalardan biridir.

Yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak vergi aflarının teorik temelleri ele alınmıştır. Daha sonra Trakya Bölgesi itibariye ticari kazanç elde eden yükümlülerin vergiye ve vergi affına bakışları ölçülmeye çalışılmıştır. 408 yükümlüyle yapılan anket sonucunda, vergi affına karşıt olanların düşüncelerini destekleyen birçok sonuç elde edilmiştir.

ABSTRACT

Perception of tax as a burden by taxpayers is one of the most important factors leading to increase in tax losses and leakages. In order to compensate decreasing revenue, government resorts to tax amnesties and this situation makes tax amnesties an important application. One of the most important factors affecting the succes of tax amnesty implementation is the wiew of taxpayers on tax amnesties. One of the most important points stated in many studies is the increasing effect of negative view about tax amnesties on tax losses and leakages.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

** Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

*** Bilim Uzmanı

¹ Bu makale Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından, 2010-47 numaralı proje ile desteklenmiştir.

In this study, first, the theoretical basis of tax amnesties is discussed. Then, the views of tax payers, have commercial earnings in the Tharacian region, on tax and tax amnesties are tried to be measured. The survey conducted with 408 taxpayers supports the thoughts of the opponents of tax amnesties.

GİRİŞ

Yükümlülerin vergiye yaklaşımları üzerinde etkili olan birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar bireyin kişisel birtakım özellikleri olabileceği gibi, ülkenin sosyal, siyasal, ekonomik ve mali özellikleriyle de yakından ilişkili olgulardır. Bu kapsamda, yükümlülerin vergi uyumları üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi ve birtakım düzenlemelerin yapılması vergi gelirlerinin arttırılabilmesi açısından son derece önemlidir. Çünkü devletin en önemli gelir kaynağı olan vergiler, yükümlüler açısından bir yük olarak algılanabilmektedir. Yükümlüler bu yükten kurtulmaya çalışmakta ve bu nedenle devlet vergi kayıp ve kaçakları sorunsalı ile karşı karşıya kalmaktadır. Devlet bu noktada azalan gelirini vergi afları yoluyla arttırma çabası içerisine girmektedir. Ancak kısa dönemde devletin gelirini arttıran bu uygulamanın uzun dönemde devlet gelirlerini azaltacağı ve yükümlülerin vergi uyumunu düşüreceği vergi hukuku açısından af kurumuna yöneltilen en önemli eleştirilerden birisini oluşturmaktadır. Ancak burada belirtilmesi gerekir ki, vergi aflarının gerek vergi uyumunu arttıracak ve gerekse devletin gelirlerini arttıracak önemli bir uygulama olduğunu savunan görüşler de mevcuttur.

Yapılan bu çalışmada vergi uyumu üzerinde oldukça büyük bir yere sahip olan vergi aflarına, yükümlülerin bakışları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu nedenle Trakya Bölgesi'nde ticari kazanç elde eden yükümlüler üzerinde anket çalışması uygulanarak, yükümlülerin demografik özelliklerinin vergi aflarına bakışları üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

1-Yükümlülerin Demografik Özellikleri Açısından Vergi Aflarına Bakışlarının Vergi Uyumu Üzerindeki Etkileri

Bir toplumda yaşayan insanların, paylaştıkları fikirler, görüşler ve tutumlar, sosyal gerçekliği oluşturan unsurlardır. Sosyal bir ortamda ortaya çıkan,

paylaşılan bilgi, kavram ve inançlar, sosyolojik faktörler kadar psikolojik faktörleri de içermektedir. Sosyal davranışlar olarak karşımıza çıkan bu davranışların her biri birbiriyle bağlantılıdır. Bu kapsamda vergi konusunda yükümlülerin sergiledikleri davranışların nedenleri araştırılırken, psikolojik faktörlerin önemi gözardı edilmemelidir. Psikolojik faktörler, genelde vergi sisteminin yapısının etkileri, adalet ve dürüstlük algılamaları, tutumsal farklılıklar, fırsat algılamaları şeklinde sayılmaktadır (Kirchler vd. 2003:537).

Dünyadaki bütün ülkeler açısından, vergileme konusunda önemli uğraşlardan biri vergi uyumsuzluğunun tanımlanması, açıklanması ve azaltılması için gerekli yöntemlerin bulunmasıdır (Andreoni vd., 1998:818). Vergi sisteminin mali anlamda başarılı olması ve vergi gelirlerini arttırabilmesi için, yükümlülerin vergi uyumsuzluğunun nedenlerinin bulunarak vergi uyumlarının yükseltilmesi son derece önemlidir. Çünkü yükümlüler açısından vergiler bir yük olarak algılanmakta ve vergi ödeyerek fedakarlıkta buldukları hissini uyandırmaktadır. Ancak, verginin yükümlüler açısından oluşturduğu bu yük ve fedakarlığa katlanma hissi her bir yükümlü için farklı olabilmektedir. Bu nedenle, bu farklılığa sebep olan etkenlerin araştırılması vergi uyumunun sağlanması için son derece önemlidir.

Alm ve Martinez-Vasques, vergileme karşısında kişinin davranışlarını içsel ve dışsal birtakım normların etkilediğini belirtmiş ve bu normları ikiye ayırmıştır (Torgler 2004:18):

İçsel Normlar: Kişinin neyin doğru, kabul edilebilir ve ahlaki bir davranış olacağına dair kendi hisleri ışığında sergilediği kendi uyum davranışı hakkındaki yargısıdır.

Dışsal Normlar: Kişinin vergilerin ödenmesi, kamu hizmetlerinin getirisi, devlet kararlarının sorumluluk düzeyi gibi alanlarda kendi devleti tarafından nasıl bir muamele gördüğüne dair hisleridir

İçsel normlar içerisinde değerlendirilebilecek olan vergi ahlaki kavramı vergi uyumu açısından oldukça önemlidir. Torgler ve Alm'e göre vergi ahlakı, yükümlünün dürüstlük algılaması, devlet kurumlarına duyulan güven, vergi yükümlüleri ile devlet arasındaki mali ilişkilerin doğası ve yükümlünün birtakım kişisel özellikleri gibi faktörlerden etkilenmektedir. (Alm ve Torgler, 2006,228). Yükümlülerin vergi affına bakışları açısından

özellikle devlete duyulan güven duygusu ve yükümlülerin adalet algılamaları oldukça büyük bir öneme sahiptir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, çok sık çıkarılan vergi afları yükümlülerin gerek devlete duydukları güven duygusunu ve gerekse adalet algılarını olumsuz yönde etkilenmektedir. Çünkü, “vergi afları ile idare, cebri yöntemlerinin yetersizliğini kabul etmekte ve çok sayıda yükümlü vergi beyanlarında kötü niyetli hareket etmektedir. Cezaların affedilmesi vergilerin zamanında ödenme gayretini azaltarak yükümlülerin vergi kanunlarını suistimal etmelerine yol açmaktadır” (Lerman 1986 326).

Vergi uyumu konusunda, sosyal normların incelendiği çalışmalarda, vergiden kaçınmada, kişinin kendi uyumsuzluğu ile diğerlerinin uyumsuzluğu hakkındaki algılaması arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Vergide aldatmanın yaygın bir davranış olduğuna inanan kişilerin de, vergiden kaçınmaya ya da aldatici davranışlarda bulunmaya meylettği ortaya konmuştur. Çoğu insan, vergi sisteminin gerekliliğine ve herkesin vergisini dürüst bir şekilde vermesi gerektiğine inanırken, çevrelerindeki insanların böyle davranmadıklarını inanmaktadırlar (Wenzel 2005 864). Bu kapsamda kişi kendi uyumsuzluğu ile diğer yükümlülerin uyumsuzluğu arasında ilişki kurmaktadır. Ayrıca vergi afları ile bu uyumsuzluğun desteklenmesi yükümlüleri vergi ödemekten alıkoyan önemli bir sorunsal olarak değerlendirilmektedir. Şöyle ki çevresindeki birçok insanın vergisini düzenli olarak ödemediğini düşünen yükümlü ayrıca bu kişilerin çıkarılan vergi afları ile affa uğramasını adaletsizlik olarak algılayacak ve vergi uyumu olumsuz yönde etkilenecektir. Kısaca, “vergi afları; dürüst yükümlülerin karşısında vergi hilesi yapan, vergi kaçıran, vergisini zamanında tam olarak ödemeyenler için haksız bir vergi indirimidir” (Alm vd 1993 54).

Vergi sisteminin yeniden düzenlenmesi veya farklı yasaların uygulanmasıyla, yükümlülerin vergi uyumları yükseltilebilir. Bu amaçla, yükümlülerin zihinlerine yerleşmiş şu iki unsur göz önüne alınmalıdır: (Effers vd 1997, .290-291);

- Yükümlü, bir riski göze aldığı zamankinden daha fazla kazanç elde edeceğine inandığında, o riski göze almayacaktır.
- Yükümlü, yorulmaktansa tembelliği tercih edecektir.

Vergi kaçırmayı önlemek amaçlı tüm çabaların temelinde, öncelikli

olarak bu doğal özellikleri göz önünde bulundurmak önemlidir (Effers vd 1997, 291). Özellikle ilk unsur vergi affi kapsamında değerlendirildiğinde, yükümlü vergi kaçırma eyleminin affa uğrayacağına dair güçlü bir kanaate sahipse, vergisini ödemektense ödememeyi tercih edecektir. Çünkü nasıl olsa vergi affi çıkacağı beklentisi ile yükümlü vergisini ödemediği takdirde daha kazançlı olacağını düşünecektir.

Vergi kaçakçılığını azaltıp, vergi uyumunu sağlamaya yönelik politikalar oluşturulurken, sadece gelir konusuna odaklanmak da diğer bir eksik bir hareket noktası olacaktır. Vergi uyumu, aslında yükümlü ile vergi idaresi arasındaki bir oyundur. O yüzden işi sadece gelir beyanı üzerinde odaklamak, bu oyunda daha karmaşık vergi kaçırma stratejilerinin doğmasının yolunu açabilir. Vergi idaresi, gelir beyanı odaklı değil, bu oyunun her aşamasını kapsayacak bir denetleme mekanizması kurmalıdır (Cummings vd, Jorge 2006:665). Kısacası devlet gelir beyanına odaklı bir yaklaşımla vergi kayıp ve kaçaklarının artışına katkı sağlamakta ve sonuç itibarıyla elde edemediği geliri de af yoluyla temin etme yoluna gitmektedir. Ancak devlet kısa süreli bir gelir artışı sağlamak yerine uzun dönemde gelir artışı sağlayacak politikaları izleme yolunu tercih etmelidir. Bunu sağlamanın en etkin yolu ise yükümlünün vergiye gönüllü uyumunun sağlanmasıdır. Bu nedenle vergiye gönüllü uyum üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olan vergi affi politikalarını da çok dikkatli belirlemelidir.

Vergi aflarından beklenen faydanın sağlanabilmesi için, vergi aflarının 2-3 ay gibi kısa süreli olması, affa katılımın gönüllülük esasına dayanması, ancak katılmayanların af sonrası yakalanmaları halinde önceki cezalara oranla daha ağır ceza almaları, af nedeniyle devletin sadece vergi cezalarından vazgeçmesi, vergi aslından feragat etmemesi gibi koşullara uymak gerektiği söylenebilir (Sharan 2007 20).

Yapılan bu çalışmada, vergi uyumu üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahip olan vergi aflarına yükümlülerin demografik özellikleri açısından yaklaşımları ele alınmıştır. Çünkü daha öncede belirtildiği üzere “bireylerin davranışları, mevcut sosyal yapı tarafından şekillenirken, bireylerde bu sosyal yapıyı şekillendirmektedir. Bu karşılıklı etkileşim bazında bireyin yaşı, medeni durumu, cinsiyeti, aile yapısı, eğitim düzeyi gibi demografik özelliklerinin vergi uyumu üzerinde etkileri olduğu görülmektedir (Blumenthal ve Slemrod, 1982, Richardson,2006:152). Vergi uyumu üzerinde etkili

olan bu demografik faktörler haliyle yükümlülerin vergi aflarına bakışları üzerinde de etkili olacaktır.

Yapılan bu çalışma itibariyle yükümlülerin vergi aflarına bakışları üzerinde etkili olan demografik faktörleri; yaş, cinsiyet ve eğitim durumu açısından ele alınacaktır.

i-Yaş: Yaş unsurunun vergi uyumu üzerinde ki etkileri konusunda literatürde iki farklı yaklaşımla karşılaşılmaktadır. Yaş unsurunun vergi uyumu üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik yapılan bazı araştırmalara göre, genç yaştaki yükümlüler, gelirlerinin büyük bir kısmını tüketmek ya da tüketime yönelik kısa vadeli tasarruflara ayırmaktadırlar. Özellikle, yaş sınıflamasında 25-30 yaşlarındaki kişilerin henüz yüksek bir gelire sahip olmamaları, aile kurmak ve daha yüksek bir hayat standardına sahip olmak istemeleri, devletin vergi taleplerini tam bir isteksizlikle karşılamalarına neden olabilecektir (Şenyüz 1995:47). Ancak yaş ilerledikçe vergi uyumu artacaktır. “Örneğin Amerika’da gerçekleştirilen bir araştırmada, yaş ilerledikçe sosyal sermaye birikimi sağlandığından, kişinin topluma daha yüksek bir aidiyet duygusu hissedeceği buna bağlı olarak da daha az vergi kaçıracağı öne sürülmüştür” (Çelikkaya 1992). Bununla birlikte tam tersi bir yaklaşımla, 55 yaş üzeri insanların mali konularda daha tutucu olmaları gibi nedenlerden dolayı, bu yükümlülerin hem harcamaların, hem de vergilerin kısılmasını istemeleri sonucu da ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda ise, genç yükümlülere göre, 55 yaş ve üzeri yükümlüler vergi konusunda daha isteksiz olabilirler ve dolayısıyla vergi uyumları daha düşük olabilir (User 1992:42).

ii-Cinsiyet: Vergi uyumu konusunda kadın ve erkek arasındaki farklılıkları ilk kez ortaya koymayı amaçlayan çalışma, Jackson ve Milliron tarafından 1986 yılında yapılmıştır. Ayrıca Bardley, 1987 yılında yaptığı çalışmada, kadınların, vergi değişiklikleri karşısında, erkeklere oranla daha itaatkar davrandıklarını bulmuştur. Jackson ve Jaouen, 1989 yılında yaptıkları araştırmada, vergi cezaları ile vicdan azapları arasında algılama düzeyini karşılaştırmış ve kadınların vicdanlarında duyacakları ıstıرابın yasal vergi cezalarının daha üstünde tuttıkları sonucuna ulaşmıştır (Çoban 2004: 47). Kısaca, cinsiyet ve vergi uyumu ilişkisinde ortaya çıkan genel sonuç erkeklerin kadınlara göre daha az vergi verme eğiliminde olduğu yönündedir. Ancak, diğer taraftan bu bulgunun erkeklerin daha fazla vergi ile ilgili işlerde çalıştığı noktasında da değerlendirilmesi gerekmektedir

(Zenginobuz vd. 2010:36).

iii.Eğitim: Eğitimin vergi uyumu üzerindeki etkileri konusunda literatürde çok çeşitli araştırma sonuçları elde edilmiştir. Jeyepalan Norhani ve Noor Afza yapmış oldukları çalışmada eğitim ve vergi uyumu arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya çıkarmışlardır (Obad 2008:32). Ayrıca, eğitim ve vergi uyumu arasında Witte & Woodbury (1985), Song & Yarbrough(1978) ve Wallschutzky (1984)pozitif bir ilişki bulmuştur. Daha eğitilmiş insanlar vergiye daha fazla uyum sağlayabilirlerken, eğitilmiş insanların vergi kaçırma konusunda çok daha rasyonel hareket edebildikleri yani eğitim düzeyi düşük insanlara göre vergi kaçırma yerine vergiden kaçınma becerisini gösterebildikleri ileri sürülmektedir(Richardson, 2006:152). Diğer bir anlatımla, eğitilmiş yükümlüler devletin israfları ve sağladığı faydalar konusunda daha bilinçlidirler (Ömürberk vd. 2007:105). Ancak diğer bazı araştırmacılara göre ise, eğitilmiş kişilerin vergi konuları hakkında daha fazla bilgiye sahip olma olasılıklarının yüksek olması, vergi kaçırma ve kaçınma fırsatlarını daha iyi anlamaları, vergi uyumlarının olumsuz olarak etkilenmesi sonucunu doğurabilmektedir (Torgler ve Schneider, 2004)

2- Araştırma Yöntemi

Yükümlülerin vergi afları karşısındaki tutum ve davranışlarını etkileyen nedenlerin belirlenmesinde yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Örnek kitlenin seçiminde basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örnek kitlenin büyüklüğü $n=z^2pq/d^2$ kullanılarak [$\alpha= 0.05$ anlamlılık düzeyinde, $\pm \%5$ 'lik ($z=1.96$, $p= 0.05$, $q=0,05$)² örnekleme hatasına göre] 384 kişi olarak belirlenmiştir (Baş 2001:46).

Soruların büyük bir kısmı “tutum, algı ve inanç gibi faktörlerin çeşitli düzeylerini saptamak ve bu konuda yapılan araştırmalarda toplanan verileri analiz etmek üzere geliştirilen ölçek türlerinden biri olan Likert toplama ölçeği”(Yükselen 2006:96) kullanılarak oluşturulmuştur. Likert ölçeği, tutum ölçümleri arasında en çok bilinen ve kullanılan yöntemdir. Çünkü karmaşık tutum ölçeklerine oranla hem daha kolaylıkla geliştirilebilmekte hem de daha fazla maliyet gerektirmemektedir. Bu yöntem, Likert tarafından

² P ve q 0,5 alınarak en fazla örneklem büyüklüğüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

1932’de geliştirilmiştir (Arkonaç 2005:72).

Anket formunda yükümlülerin sosyal ve demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 3 soru, Likert ölçekli 21 soru, ayrıca iki şıklı 3 soru yer almaktadır. 5’li Likert ölçeği yükümlüler tarafından değerlendirilmiştir. Beş boyut ankette 1) Kesinlikle Katılıyorum, 2) Katılıyorum, 3) Kararsızım, 4) Katılmıyorum, 5) Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde sıralanmıştır. Ayrıca iki şıklı 3 sorunun şıkları 1)Evet, 2)Hayır şeklinde düzenlenmiştir.

Analizler çeşitli istatistiksel ve ekonometrik paket programlar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan anketin güvenilirliğinin belirlenmesi için, öncelikle 38 yükümlü üzerinde anket yapılmış ve ankette yer alan soruların güvenilirliği test edilmiştir³. Soruların güvenilir olduğu ortaya çıkmış ve ankete devam edilmiştir. Toplamda 408 yükümlü ile anket yapılmıştır. Faktörler arasındaki ilişkiler bağımsızlık bağımsızlık testi yardımı ile incelenmiştir.

Son zamanlarda lojistik regresyon kategorik bağımlı değişkenlerin çok değişkenli modellenmesi için bir analitik teknik seçenek haline gelmiştir (Demaris, 1995:956). Bununla beraber bağımlı değişkenin kategorik ayrıca ordinal olduğu durumlarda sıralı (ordered) logit olasılık tahmin edicileri kullanılabilir. Bu yöntem Maksimum En Çok Benzerlik fonksiyonlarını kullanır ve sıralı logit model standardize edilmiş logistik olasılık dağılımından türetilir (Akın, Üçdoğruk ve Deveci, 2000). Bu çalışmada sıralı logit model kullanılarak vergi mükelleflerinin vergi affına farklı bakışlarını etkileyen demografik yapıları tahminde kullanılmaktadır.

3-Araştırma Bulguları ve Sonuçları

Yükümlülerin demografik özelliklerinin vergi affı üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik olarak yapılan araştırma bulgularına göre bağımsızlık testi sonucunda sadece anlamlı sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

³ Yapılan test anketi sonucu güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach’s Alpha değeri 0,77 bulunmuştur.

Tablo 1: Yükümlülerin yaşlarının vergi affına bakışları üzerindeki etkileri

			Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam
Vergi affı uygulamalarına tamamen karşıyım	30 altı	Sayı	16	25	21	20	5	87
		%	18,4	28,7	24,1	23,0	5,7	100
	31-40	Sayı	24	41	18	53	12	148
		%	16,2	27,7	12,2	35,8	8,1	100
	41-50	Sayı	24	19	12	30	13	98
		%	24,5	19,4	12,2	30,6	13,3	100
	51 +	Sayı	20	12	6	18	19	75
		%	26,7	16,0	8,0	24,0	25,3	100
	Toplam	Sayı	84	97	57	121	49	408
		%	20,6	23,8	14,0	29,7	12,0	100
Pearson Chi-kare istatistiği 37,082 (sd: 12, p-değeri 0, 000)								
			Evet	Hayır	Toplam			
Vergi affından daha önce yararlandınız mı?	30 altı	Sayı	8	79	87			
		%	9,2	90,8	100			
	31-40	Sayı	26	122	148			
		%	17,6	82,4	100			
	41-50	Sayı	29	69	98			
		%	29,6	70,4	100			
	51 +	Sayı	31	44	75			
		%	41,3	58,7	100			
	Toplam	Sayı	94	314	408			
		%	23,0	77,0	100			
Pearson Chi-kare istatistiği 28,432 (sd: 3, p-değeri 0, 000)								

Tablo 1’de yükümlülerin yaş dağılımlarının vergi affına bakışları üzerindeki etkileri arasındaki ilişki verilmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırma sonucunda, 30 yaş altı yükümlülerin %47,1’i (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler birlikte değerlendirildiğinde) vergi affı uygulamalarına

tamamen karşı olduğu görülmüştür. 31-40 yaş aralığında olan yükümlülerin ise % 43,4'ü (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler birlikte değerlendirildiğinde) vergi affı uygulamalarına tamamen karşıdır. 41-50 yaş arasında olan yükümlüler açısından da durum değişmemekte ve bu yaş grubunun da toplamda %43,9'u vergi affı uygulamalarına tamamen karşı olduğunu belirtmektedir. Son olarak, 51 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların da toplamda %42,7'si vergi affı uygulamalarına tamamen karşı olduğunu belirtmiştir. Yapılan bağımsızlık testi analizi sonucunda ise yaşın, yükümlülerin vergi affı uygulamalarına tamamen karşı oldukları yönündeki algılarından bağımsız olmadığı görülmüştür (Tablo 1).

Ayrıca, 30 ve altı yaş grubu yükümlülerin, %9,2'si vergi affından daha önce yararlanmışken %90,8'i vergi affından daha önce yararlanmamıştır. 31-40 yaş grubu itibariyle durum değerlendirildiğinde, %17,6'sının vergi affından yararlanmış olduğu, %82,4'ünün ise vergi affından daha önce yararlanmamış olduğu görülmektedir. 41-50 yaş grubundaki yükümlülerin %29,6'sı daha önce vergi aflarından yararlanmışken, %70,4'ü yararlanmamıştır. 51 ve üzeri yaş grubundaki yükümlülerin ise %41,3'ü daha önce vergi affından yararlanmışken, %58,7'si vergi affından yararlanmamıştır. Yapılan bağımsızlık testi analizi sonucunda yaşın, yükümlülerin daha önce vergi affından yararlanıp yararlanmama durumundan bağımsız olmadığı görülmüştür. Başka bir ifade ile yaş vergi affından yararlanıp yararlanmama durumunu etkilemektedir (Tablo 1).

Tablo 2: Cinsiyetin vergi affına bakış üzerindeki etkileri

			Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam
Vergi affı uygulamalarına tamamen karşıyım	Kadın	Sayı	21	41	19	40	3	124
		%	16,9	33,1	15,3	32,3	2,4	100
	Erkek	Sayı	63	56	38	81	46	284
		%	22,2	19,7	13,4	28,5	16,2	100
	Toplam	Sayı	84	97	57	121	49	408
		%	20,6	23,8	14,0	29,7	12,0	100
Pearson Chi-kare istatistiği 21,904 (sd:4, p-değeri 0, 000)								

Tablo 2’de cinsiyet ile yükümlülerin vergi affı uygulamalarına bakışı arasındaki ilişki verilmiştir. Vergi affına tamamen karşı olan kadın yükümlüler %16,9’luk bir oranda iken, tamamen karşı olan erkekler ise %22,2’lik bir orana sahiptir. Kadınların %33,1’i bu ifadeye katılıyorum derken, erkeklerin de %19,7’si katılıyorum demiştir. Ayrıca, kadınların sadece %2,4’ü vergi affı uygulamalarına hiç karşı olmadıklarını belirtirken, erkeklerde bu oran %16,2 olarak belirlenmiştir. Toplamda yükümlülerin %44,4’ünün vergi affı uygulamasına karşı olduğu, %41,7’sinin ise karşı olmadığı görülmektedir. Bunlara ek olarak bağımsızlık testi analizi sonucunda cinsiyetin, yükümlülerin vergi affı uygulamalarına tamamen karşı olmalarından bağımsız olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile cinsiyet, yükümlülerin vergi affına tamamen karşı olmaları yönündeki algılarını etkilemektedir (Tablo 2).

Tablo 3: Eğitimin Vergi Affına Bakış Üzerindeki Etkileri

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam	
Yükümlüler ödeme güçlerine göre vergilendirilmemektedir	İlkokul	Sayı	18	3	1	3	0	25
		%	72,0	12,0	4,0	12,0	0	30
	Ortaokul	Sayı	18	8	1	3	0	30
		%	60,0	26,7	3,3	10,0	0	100
	Lise	Sayı	54	49	8	13	9	133
		%	40,6	36,8	6,0	9,8	6,8	100
	Önlisans		22	25	5	12	2	66
		%	33,3	37,9	7,6	18,2	3,0	100
	Lisans		40	40	12	56	6	154
		%	26,0	26,0	7,8	36,4	3,9	100
	Toplam		152	125	27	87	17	408
		%	37,3	30,6	6,6	21,3	4,2	100
	Pearson Chi-kare istatistiği 58,782 (sd: 16, p-değeri 0, 000)							

Yükümlüler, vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğilimindedirler	İlkokul	Sayı	11	0	2	10	2	25
		%	44,0	0	8,0	40,0	8,0	100
	Ortaokul	Sayı	11	7	3	6	3	30
		%	36,7	23,3	10,0	20,0	10,0	100
	Lise	Sayı	37	45	22	24	5	133
		%	27,8	33,8	16,5	18,0	3,8	100
	Önlisans		11	21	9	23	2	66
		%	16,7	31,8	13,6	34,8	3,0	100
	Lisans		28	31	29	53	13	154
		%	18,2	20,1	18,8	34,4	8,4	100
	Toplam		98	104	65	116	25	408
		%	24,0	25,5	15,9	28,4	6,1	100
Pearson Chi-kare istatistiği 40,510 (sd: 16, p-değeri 0, 001)								
Türkiye'de yükümlüler vergisini vergi oranlarının yüksekliğinden dolayı ödememektedir	İlkokul	Sayı	16	2	3	4	0	25
		%	64,0	8,0	12,0	16,0	0	100
	Ortaokul	Sayı	14	8	1	5	2	30
		%	46,7	26,7	3,3	16,7	6,7	100
	Lise	Sayı	56	46	13	15	3	133
		%	42,1	34,6	9,8	11,3	2,3	100
	Önlisans	Sayı	22	26	9	8	1	66
		%	33,3	39,4	13,6	12,1	1,5	100
	Lisans	Sayı	38	51	12	45	8	154
		%	24,7	33,1	7,8	29,2	5,2	100
	Toplam	Sayı	146	133	38	77	14	408
		%	35,8	32,6	9,3	18,9	3,4	100
Pearson Chi-kare istatistiği 41,612 (sd: 16, p-değeri 0, 000)								
Vergi afları vergi ödeme isteğini azaltmaktadır	İlkokul	Sayı	6	4	7	8	0	25
		%	24,0	16,0	28,0	32,0	0	100
	Ortaokul	Sayı	9	6	3	10	2	30
		%	30,0	20,0	10,0	33,3	6,7	100
	Lise	Sayı	34	30	16	45	8	133
		%	25,6	22,6	12,0	33,8	6,0	100
	Önlisans	Sayı	11	21	15	14	5	66

Selçuk İPEK, Erkan AKTAŞ, İlknur KAYNAR

Vergi afları vergi ödeme isteğini azaltmaktadır		%	16,7	31,8	22,7	21,2	7,6	100
	Lisans	Sayı	50	55	17	30	2	154
		%	32,5	35,7	11,0	19,5	1,3	100
	Toplam	Sayı	110	116	58	107	17	408
		%	27,0	28,4	14,2	26,2	4,2	100
Pearson Chi-kare istatistiği 34,689 (sd: 16, p-değeri 0, 004)								
Vergi affı uygulamalarına tamamen karşıyım	İlkokul	Sayı	6	1	2	8	8	25
		%	24,0	4,0	8,0	32,0	32,0	100
	Ortaokul	Sayı	7	8	1	7	7	30
		%	23,3	26,7	3,3	23,3	23,3	100
	Lise	Sayı	19	33	19	42	20	133
		%	14,3	24,8	14,3	31,6	15,0	100
	Önlisans	Sayı	12	14	9	24	7	66
		%	18,2	21,2	13,6	36,4	10,6	100
	Lisans	Sayı	40	41	26	40	7	154
		%	26,0	26,6	16,9	26,0	4,5	100
	Toplam	Sayı	84	97	57	121	49	408
		%	20,6	23,8	14,0	29,7	12,0	100
Pearson Chi-kare istatistiği 36,287 (sd: 16, p-değeri 0, 003)								
Vergi afları sayesinde yükümlüler vergi suçlarından arınarak vergi idaresi karşısında temiz bir sayfa açabilirler.	İlkokul	Sayı	15	5	3	2	0	25
		%	60,0	20,0	12,0	8,0	0	100
	Ortaokul	Sayı	14	7	2	7	0	30
		%	46,7	23,3	6,7	23,3	0	100
	Lise	Sayı	54	41	19	15	4	133
		%	40,6	30,8	14,3	11,3	3,0	100
	Önlisans	Sayı	18	28	8	10	2	66
		%	27,3	42,4	12,1	15,2	3,0	100
	Lisans	Sayı	21	49	27	45	12	154
		%	13,6	31,8	17,5	29,2	7,8	100
	Toplam	Sayı	122	130	59	79	18	408
		%	29,9	31,9	14,5	19,4	4,4	100
Pearson Chi-kare istatistiği 58,061 (sd: 16, p-değeri 0, 000)								

Vergi affı uygulaması bir defaya mahsus olmalıdır.	İlkokul	Sayı	6	0	3	8	8	25	
		%	24,0	0	12,0	32,0	32,0	100	
	Ortaokul	Sayı	5	8	9	3	5	30	
		%	46,7	26,7	30,0	10,0	16,7	100	
	Lise	Sayı	52	21	31	20	9	133	
		%	39,1	15,8	23,3	15,0	6,8	100	
	Önlisans	Sayı	13	9	25	15	4	66	
		%	19,7	13,6	37,9	22,7	6,1	100	
	Lisans	Sayı	45	27	43	28	11	154	
		%	29,2	17,5	27,9	18,2	7,1	100	
	Toplam	Sayı	121	65	111	74	37	408	
		%	29,9	15,9	27,2	18,1	9,1	100	
	Pearson Chi-kare istatistiği 44,245 (sd: 16, p-değeri 0, 000)								

Tablo 3'te yükümlülerin eğitim durumlarının vergi afflarına bakışları üzerindeki etkileri belirtilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler beraber değerlendirildiğinde) ilkökul mezunlarının %84'ü, ortaokul mezunlarının %86,7'si, lise mezunlarının %77,4'ü, önlisans mezunlarının %71,2'si, lisans mezunlarının %52'si yükümlülerin ödeme güçlerine göre vergilendirilmediğini düşünmektedir. Bağımsızlık testi analizi sonucunda da eğitimin yükümlüler ödeme güçlerine göre vergilenebilmektedir yönündeki algıdan bağımsız olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile eğitim, yükümlüler ödeme gücüne göre vergilendirilmemektedir yönündeki algıyı etkilemektedir (Tablo 3).

Tabloda ki veriler ışığında görülmektedir ki, (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler beraber değerlendirildiğinde) ilkökul mezunlarının %44'ü, ortaokul mezunlarının %60'ı, lise mezunlarının %66,6'sı, önlisans mezunlarının %48,5'i, lisans mezunlarının %38,3'ü, yükümlülerin vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğiliminde olduğunu düşünmektedir. Bağımsızlık testi analizi sonucunda da yükümlülerin eğitim durumlarının, vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğiliminde oldukları yönündeki düşüncelerinden bağımsız olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile eğitim durumu, yükümlülerin vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğiliminde olduğu yönündeki algıyı etkilemektedir (Tablo 3).

Duruma yükümlülerin vergi sisteminin karmaşıklığı karşısında sergiledik-

leri tutum açısından bakıldığında ve kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler beraber değerlendirildiğinde; ilkökul mezunlarının %44'ü, ortaokul mezunlarının %60'ı, lise mezunlarının %66,6'sı, önlisans mezunlarının %48,5'i, lisans mezunlarının %38,3'ü, yükümlülerin vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğiliminde olduğu yönünde düşünülmektedir. Bağımsızlık testi analizi sonucunda da eğitimin, yükümlülerin vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğiliminde olduğu yönündeki algıdan bağımsız olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile eğitim, yükümlülerin vergi sisteminin karmaşıklığından dolayı vergi kaçırma eğiliminde olduğu yönündeki algılarını etkilemektedir (Tablo 3).

Yine yukarıdaki tabloda yer alan veriler ışığında (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler beraber değerlendirildiğinde), ilkökul mezunlarının %72'si, ortaokul mezunlarının %73,4'ü, lise mezunlarının %76,7'si, önlisans mezunlarının %72,7'si, lisans mezunlarının %57,8'i Türkiye' de yükümlülerin vergisini, vergi oranlarının yüksekliğinden dolayı ödemediğini düşünmektedir. Bağımsızlık testi analizi sonucunda ise, eğitimin, yükümlülerin vergi oranlarının yüksekliğinden dolayı vergi ödemedikleri yönündeki algılarından bağımsız olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile eğitim, Türkiye' de vergi yükümlüleri vergisini, vergi oranlarının yüksekliğinden dolayı ödememektedir yönündeki algıyı etkilemektedir (Tablo 3)

Yukarıdaki tabloda yükümlülerin eğitim durumları itibariyle, vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığı yönündeki algılarının dağılımı da verilmiştir. Bu tabloya göre ilkökul mezunu katılımcıların %40'ı (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler beraber değerlendirildiğinde) vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığını düşünmektedir. Bu eğitim grubundaki katılımcıların %28'i ise konuyla ilgili kararsız kalmıştır. Durum ortaokul mezunları açısından değerlendirildiğinde bu oranın toplam itibariyle %50 olduğu görülmektedir. Lise mezunları ise toplamda %77,5 oranında vergi aflarının vergi adaletini olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedir. Önlisans mezunlarının da yine toplamda %48,2'si, lisans mezunlarının ise %68,2'si vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığı kanısındadır. Bağımsızlık testi analizi sonucunda ise, eğitim durumunun vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığı yönündeki algıdan bağımsız olmadığı görülmüştür. Başka bir ifade ile yükümlülerin eğitim durumu vergi afları vergi ödeme isteğini azaltmaktadır yönündeki algılarını etkilemektedir (Tablo 3).

Yükümlülerin eğitim durumları itibariyle vergi affı uygulamalarına karşı olma yönündeki düşüncelerinin dağılımı açısından, ilkokul mezunu katılımcıların %28'i (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenler beraber değerlendirildiğinde) vergi affı uygulamalarına karşıdır. Durum ortaokul mezunları açısından değerlendirildiğinde bu oranın toplam itibariyle %50'ye yükseldiği görülmektedir. Lise mezunlarının ise toplamda %39,8'i vergi affı uygulamalarına karşıdır. Önlisans mezunlarının da yine toplamda %39,4'ü, lisans mezunlarının ise %52'si vergi affı uygulamalarına karşıdır. Burada yapılan karşılaştırma sonucunda, lisans mezunlarının diğer eğitim gruplarına göre vergi affı uygulamalarına en fazla karşı olan grup olabileceği ayrıca, bu eğitim grubunu ortaokul mezunlarının izlediği görülmektedir. Bağımsızlık testi analizi sonucunda ise, eğitim durumunun vergi affı uygulamalarına karşı olma yönündeki algıdan bağımsız olmadığı görülmüştür. Başka bir ifade ile yükümlülerin eğitim durumu vergi affı uygulamalarına karşı olma yönündeki algılarını etkilemektedir (Tablo 3).

Yükümlülerin eğitim seviyesi ile vergi afları sayesinde vergi suçlarından arınarak vergi dairesi karşısında temiz bir sayfa açılabileceği yönündeki algılarının dağılımlarına bakıldığında ise, katılımcıların toplamda %61,8'i yükümlülerinin vergi afları sayesinde vergi idaresi karşısında yeni bir sayfa açabileceğine inanırken bunu tam tersini düşünenlerin oranı ise yine toplamda %23,8'dir. Durum eğitim seviyelerine göre değerlendirildiğinde, ilkokul mezunlarının %80'i, ortaokul mezunlarının %70'i, lise mezunlarının %71,4'ü, önlisans mezunlarının %69,7'si, lisans mezunlarının ise %45,4'ü, yükümlülerin vergi afları sayesinde vergi idaresi karşısında yeni bir sayfa açabileceğine inanmaktadır. Ayrıca yapılan bağımsızlık testi analizi sonucunda, eğitim seviyesinin, yükümlülerinin vergi afları sayesinde vergi idaresi karşısında yeni bir sayfa açabileceğine dair kanılarından bağımsız olmadığı görülmüştür. Başka bir ifade ile eğitim seviyesi yükümlülerinin vergi afları sayesinde vergi idaresi karşısında yeni bir sayfa açabileceğine dair algıyı etkilemektedir (Tablo 3).

Son olarak, eğitim durumu itibariyle vergi aflarının bir defaya mahsus olması yönündeki algının dağılımına bakıldığında, vergi affı uygulamasının bir defaya mahsus olması gerektiğini düşünenlerin en başında lise mezunlarının geldiği kabaca söylenebilir. Lise mezunlarının, %39,1'i bu konuya kesinlikle katılıyorum derken, %15,8'i katılıyorum demiştir. Ayrıca yapılan bağımsızlık testi analizi sonucunda da eğitim seviyesinin, vergi affı uygu-

lamasının bir defaya mahsus olması gerektiği yönündeki algıdan bağımsız olmadığı görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 4. Vergi Mükelleflerinin Vergi Affına Bakışı Etkileyen Demografik Faktörlerin Sıralı Logit Model ile Tahmin Sonuçları

	Katsayı	Standart hata	z-değeri	P-değeri
Sabit	1.466904	0.720481	2.036006	0.0417
Yaş	-0.14169	0.098193	-1.44294	0.1490
Eğitim	0.478266	0.264965	1.805016	0.0711
D	0.813555	0.250138	3.252427	0.0011
Cinsiyet	1.466904	0.720481	2.036006	0.0417
LogLikelihood	18.34594			0.001056

D: Vergi mükellefinin daha önceden vergi affından yararlanıp yararlanma durumu (0:Yararlanmadı; 1:Yararlandı)

Yapılan ekonometrik analiz sonucu, vergi yükümlülerin yaşı arttıkça vergi affına bakış olumsuz etkilenirken, yükümlülerin farklı eğitim düzeylerinin vergi affına bakışını etkilemediği, erkek yükümlülerin vergi affına bakışının daha olumlu olduğu ve daha önce vergi affından yararlanan yükümlülerin de vergi affına olumlu baktığı tahmin edilmiştir (Tablo 4).

SONUÇ

Vergi afları, devletin özellikle ani gelir ihtiyacının olduğu dönemlerde gelir elde etmesi açısından kullanabileceği en etkin yöntemlerden biridir. Vergi idaresi ile yükümlüler arasında çıkan ihtilafları ortadan kaldırmak ve vergi alacağının tamamı olmasa da bir kısmını alabilmek amacıyla vergi afları çıkarılmaktadır. Ancak vergi afları kısa dönem itibariyle bu ihtilafları ortadan kaldırırken uzun dönemde ihtilafların kaynağını teşkil edebilmektedir. Şöyle ki özellikle çok sık vergi aflarına başvurulması yükümlülerde af beklentisini arttıracak ve sonuç itibariyle vergi uyumlarında düşüş olacaktır. Bu nedenle yapılan çalışmada; vergi uyumunun sağlanabilmesi açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan vergi aflarının yükümlü açısından nasıl değerlendirildiği ve demografik faktörlerin yükümlünün vergi affına bakışı üzerinde ki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan yapılan bağımsızlık testi ile demografik faktörlerin, vergi affına ilişkin birtakım unsurlardan bağımsız olup olmadığı araştırılmış, bağımsız olmadığı tespit

edilen unsurlar tablolaştırılarak değerlendirilmiştir. Yükümlülerin demografik özellikleri ise yaş, cinsiyet ve eğitim durumu itibarıyla sınırlandırılmıştır

Yapılan çalışma itibarıyla, yükümlülerin yaş dağılımlarının, vergi affına karşı olup olmamaları ve daha önce vergi affından yararlanıp yararlanmama durumlarından bağımsız olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber yükümlülerin cinsiyet dağılımları da vergi affı uygulamalarına karşı olup olmaları yönündeki düşüncelerinden bağımsız değildir.

Yapılan araştırma sonucunda, yükümlülerin eğitim durumlarının da bağımsız olmadığı birtakım unsurlar görülmüştür. Bu bağlamda, yükümlülerin eğitim durumları; ödeme güçleriyle orantılı olarak vergilendirildikleri, vergi sisteminin karmaşıklığının vergi kaçırma eğilimini arttırdığı, vergi oranlarının yüksekliğinden dolayı vergi ödenmediği yönündeki düşüncelerinden bağımsız değildir. Bunların yanında, yükümlülerin eğitim durumları, vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığı yönündeki düşünceden de bağımsız değildir. Ayrıca yükümlülerin eğitim durumları, vergi aflarına karşı bir tutum sergilenmesi, vergi afları sayesinde vergi idaresi karşısında yeni bir sayfa açabileceği ve vergi affı uygulamalarının bir defaya mahsus olması gerektiği yönündeki düşüncelerden de bağımsız değildir.

Yapılan ekonometrik analiz sonucunda ise, yükümlülerin yaşı arttıkça vergi affına bakışlarını olumsuz etkilediği tahmin edilmiştir. Bununla birlikte, erkek yükümlülerin ve vergi affından daha önce yararlanmış olan yükümlülerin vergi affına daha olumlu baktığı tahmin edilmiştir. Sonuç olarak, yapılan çalışmada anlamlı farklılıklar bulunan sorular bazında, Trakya Bölgesi'ndeki yükümlülerin vergi affına bakışları üzerinde demografik unsurların önemli olduğu ve vergi affına ilişkin bir takım unsurların demografik faktörlerden bağımsız olmadığı söylenebilir

KAYNAKÇA

AKIN, F., ÜÇDOĞRUK, Ş., DEVECİ, İ., (2000), "İstanbul İli Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Sıralı Probit Olasılık Modelleriyle İncelenmesi" T.C DİE Araştırma Sempozyumu, 27-29 Kasım.

ALM B., B. Torgler, (2006), "Culture Differences and Tax Morale in the

United States and in Europe” Journal of Economic Psychology, No:27, pp. 224-246.

ALM James and William BECK,(1993), “*Tax Amnesties and Compliance In The Long Run: A Time Series Analysis*”, **National Tax Journal**, Volume: 46, Issue: 1, pp. 53-60.

ANDREONİ James, Brian E., Jonathan F., (1998), “*Tax Compliance*”, **Journal of Economic Literature**, Vol.36, June-, pp.818-860.

ARKONAÇ, Sibel A., (2005), **Sosyal Psikoloji**. Alfa Yayımevi, 2. Baskı, İstanbul.

BAŞ, Türker, (2001), **Anket**, Seçkin Yayıncılık Birinci Baskı, Ankara.

ÇELİKKAYA Ali, (1992), “*Mükelleflerin Vergiye Uyumunu Etkileyen Faktörler*” **e-Akademi Hukuk; Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, Sayı:5, Temmuz <http://www.e-akademi.org/makaleler/acelikkaya-1.htm> (Erişim 17.03.2012).

BLUMENTHAL Marsha, J. Slemrod, (1992),“*The Compliance Cost Of The U.S. Individual Income Tax System: A Second Look After Tax Reform*”, **National Tax Journal**, Vol.45, No.2, Jun, , pp.185-202.

CUMMINGS R., J. M. Vazquez, M. Mckee, (2006), “*Experimental Evidence on Mixing Modes in Income Tax Evasion*” **Public Finance Review**, Vol: 34, No:6, November, pp.663-686.

DEMARIS, A., (1995)“A Tutorial In Logistic Regression”, **Journal of Marriage & the Family**, Vol.57, Issue 4.

EFFERS, H. ve D. J. Hessing, (1997), “*Influencing the Prospects of Tax Evasion*” **Jornal of Economics Psychology**, No:18, ss. 289-304.

KIRCHLER E., B. Maciejovsky, F. Schneider, (2003), “Everyday Representations of Tax Avoidance, Tax Evasion, and Tax Flight. Do Legal Differences Matter?” **Journal of Economic Psychology**, No:24, pp. 535-553.

LERMAN Allen H., (1986) “*Tax Amnesty: The Federal Perspective*”, **National Tax Journal**, Volume: 39, Issue: 3, pp. 325-332.

OBED S. N. Sheikh, (2008), “*Voluntary Compliance: Tax Education Preventive*” **International Conference On Business And Economy**, Cons-

tanta-Romania, 6-8 September <http://www.icbe-ct.com/downloads/acc/siti.pdf>, Erişim:03.10.2009.

ÖMÜRBERK Nuri, H. G. Çiçek, (2007), “*Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları*” **Maliye Dergisi**, Sayı 153, Temmuz-Aralık, ss 102-122.

RİCHARDSON Grant, (2006), “*Determinants Of Tax Evasion: A Cross-Country Investigation*”, **Journal Of International Accounting, Auditing And Taxation**, Vol. 15, No.2, September, pp.150–169.

SHARAN Hari L. and R.I S. SOBEL, (2007), “*The Revenue Impact of Repeated Tax Amnesties*”, **Public Budgeting & Finance**, Volume: 27, Issue: 3, p. 20.

ŞENYÜZ Doğan, (1995), **Vergilemede Yükümlü Psikolojisi**, Bursa.

TORGLER, Benno, (2004), “*Cross-Culture Comparison of Tax Morale and Tax Compliance: Evidence from Costa Rica and Switzerland*” **International Journal of Comparative Sociology**, Vol: 45, February, pp. 17-43.

TORGLER Benno, (2004), “*Cross-Culture Comparison of Tax Morale and Tax Compliance: Evidence from Costa Rica and Switzerland*” **International Journal of Comparative Sociology**, Vol: 45, February-, pp.17-43.

USER İnci, (1992), **Vergilemenin Sosyal ve Psikolojik Sınırı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

WENZEL Michael (2005), “*Misperceptions of Social Norms About tax Compliance: From Theory to Intervention*” **Journal of Economic Psychology**, No:26, pp. 862-883.

YÜKSELEN, Cemal, (2006), **Pazarlama Araştırmaları**. 3. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.

ZENGİNOBUZ Ünal, (2010), F. Adaman vd. **Vergi, Teslimiyet ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Türkiye’de Vatandaşların Algıları**, Açık Toplum Vakfı, İstanbul, Temmuz.